O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

I.M.Urdashnev

2023-yil “30” 08

Ro‘yxatga olindi, № BD-60112600-1.16

2023-yil “30” 08

BOLALAR ADABIYOTI FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100 000 - Ta’lim

Ta’lim sohasi: 110 000 - Ta’lim

Ta’lim yo‘nalishi: 60112600 - Maktabgacha va boshlang‘ich ta’limda xorijiy til (ingliz tili)

Fan/modul kodi	O‘quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
MM204	2024-2025	4	4
Fan/modul turi	**Ta’lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O‘zbek		4

		Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1	Fanning nomi			
	Bolalar adabiyoti	60	60	120

2

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan **maqsad** – talabalarni bolalar adabiyoti namoyandalari va ularning asarlari bilan tanishtirish, ijod namunalarini tahlil qilish orqali ulardagi nazariy va amaliy bilimlarni shakllantirish, tarbiyaviy va badiiy estetik ruhni rivojlantirishdir.

Fanning **vazifasi** – talabalarga bolalar adabiyotidagi janr va bosqichlarni, shuningdek, muayyan mamlakat bolalar adabiyoti taraqqiyoti tarixiy jarayonlar bilan bog'liqligini o'rgatish, turli davr va turli milliy adabiyotlarga tegishli bo'lgan yirik bolalar adabiyoti vakillari hayoti, ijodiy yo'li, asarlari va ularning badiiy ahamiyati haqida chuqur bilim berishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-modul. Bolalar adabiyotining nazariy asoslari

1-mavzu. Bolalar adabiyotiga kirish

Bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari: badiiy va pedagogik komponentlar. O'quv fani sifatida bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari. Jahon adabiyotida “bolalik” hodisasi. Bolalar adabiyoti fanining maqsad va vazifalari, ob'ekt va mavzusi. Bolalar adabiyotining muloqot, xedonistik, estetik, ma'rifiy, informativ vazifalari. Bolalar adabiyotida didaktik va badiiy aloqalar muammolari. Bolalar adabiyotini badiiy baholash mezonlari.

2-mavzu. Bolalar adabiyotini o‘qitishda xorijiy tildagi matnlarni tanlash va adaptatsiya qilish.

Adabiyot va tillarni o'qitishning o'zaro munosabatlari. Adabiyotlarni o'qitish materiallarini tanlash va moslashtirish. Materiallarni tanlash va moslashtirish prinsiplari. Adabiyotlarni o'qitishda badiiy materiallarni rivojlanish. Dars materiallarini loyihalash. Dars davomida ishlatiladigan usullar va metodlarni bolalarning yoshiga va bilim darajasiga ko'ra moslashtirish.

3-mavzu. Bolalarning o‘qish doirasi

Bolalarning o'qish doirasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyati. Bolalar adabiyoti yoshiga qarab, adabiyot turlari bo'yicha, asarlar turlari bo'yicha tasnifi. Bolalarning o'qish doirasini shakllantirish prinsiplari: psixologik, pedagogik, adabiy, tarixiy va adabiy. Bolalarning o'qishi uchun kitob tanlash mezonlari.

Turli yoshdagi bolalar tomonidan kitobni idrok qilish xususiyatlari. Bolaning rivojlanishi va rivojlanishida bolalar adabiyotining o'rni. Zamonaviy bolaning o'qish doirasi. Bolalar adabiyotiga ilmiy tadqiqot yondashuvi.

4-mavzu. Bolalar folklorining turlari

Folklor, xalq og'zaki ijodi va bolalar adabiyoti. Xalq og'zaki ijodi asarlarining o'ziga xos xususiyatlari. Bolalar folklori va uning turlari. Bolalar folklorlarini to'plash va o'rganish tarixi. Bolalar folklorining turlari. Hayvonlar haqidagi ertaklar. Xayoliy-fantastik ertaklar. Hayotiy-maishiy ertaklar. Hajviy ertaklar. “Bo'g'irsoq” ertagi.

5-mavzu. Bolalar adabiyoti janrlari tizimi

Bolalar adabiyotining o'ziga xosligi. Janr konsepsiyasi. Bolalar adabiyotining genetik shakllari va uslubi (adabiy she'riy va nasriy ertak, hikoya, avtobiografiya, tarixiy, sarguzasht janrlari, fantaziya va uning janr turlari, ilmiy, ta'limiy va ilmiy-fantastik, sintetik va sinkretik janrlar, davriy va tanqidiy nashrlar) evolyutsiyasi.

6-mavzu. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari va janrlari

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari va janrlari: alla-qo'shiq, ertak topishmoq, maqol, tez aytish. Bolalarning ilk nutqini rivojlantirishga yordam beradigan adabiyot asarlarining muhimligi va klassifikatsiyalari. Qisqa, mazmuni sodda, rasmlari rangbarang va harflari yirik-yirik kitoblarning ahamiyati. Jahon adabiyotining mashhur mualliflari va ularning kitoblarining maqsadlariga ta'rif. Maqol, topishmoq va tez aytishlar. Maqol va topishmoqlar haqida ma'lumot. Maqollarining tasnifi. Topishmoqlarda bir necha xil belgilarning yashirin, sirli holda ifodalanishi. Tez aytishlar haqida ma'lumot, ularning bola tilini ravon qilinishda tutgan o'rni

7-mavzu. Askiya, latifa va loflar. Afsona va rivoyatlar.

Latifa termini haqida ma'lumot berish. Latifaning satira va yumorga asoslanishi. Latifalarda Nasriddin obrazining g'oyaviy asoslari. Lof janrining qiziqchi va askiyabozlar orasida shakllanishi va ijro etilishi. Lofning syujet va kompozisiyasi. Latifa va lofning bir-biriga yaqinligi va farqli jihatlari. Askiya termini haqida. Askiyaning xalq ma'naviyatidagi o'rni. Afsonaning g'oyaviy-tematik yo'nalishlarga ko'ra turlari. Sof mifologik afsonalar, tarixiy voqea va hodisalar haqidagi afsonalar. Rivoyat, tarixiy va toponimik rivoyatlar. Rivoyatlarning syujet va kompozitsion tuzilishi.

8-mavzu. Maktab yoshidagi kichik bolalar adabiyoti va uning o'ziga xos xususiyatlari.

Janr va turlari, tarbiyaviy ahamiyati. Yosh bolalarning o'qishga qiziqishlarini oshiradigan asarlar. Janrlardan she'rlar, sehr, fantastik ertak, sarguzasht hikoya, qissa va dostonlar. Asarlarning qahramonlari xatti-harakatini baholash, ayrim holatlarda ularni mardlik va jasorat harakatlarini takrorlashga o'rgatadigan kichik badiiy asarlar. O'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga hissa qo'shadigan kichik hajmdagi asarlar.

2-modul. Yevropa bolalar adabiyoti namoyandalari

9-Mavzu. Yevropa xalq og'zaki ijodi.

Ertaklar. Qo'shiq va allalar. Masal va matallar. "Three wise men", "Twinkle Twinkle little Star", "Animal House", "Can a flea climb a tree?", "A bear named Sue". "The for and the Stork", "Is it alive" kabi masallar, "The Hare and the Tortoise", "The Milkmaid and Her Pail", "The Wolf in Sheep's Clothing", "The Ant and the Grasshopper", "The Goose that laid the Golden Eggs", "The Horse and the Donkey", "The Lion and the Mouse", "The Gingerbreadman" kabi qisqa hikoyalar.

10-Mavzu. Jahon bolalar adabiyotining paydo bo'lishi.

Ingliz adabiyotining qahramonlik ertaklari. Epik dostonlar. Ingliz adabiyotiga tegishli bo'lgan "Beovulf" epik she'ri. Jahon bolalar adabiyotida dastlabki asarlar, ularning janr va yozish uslublari, "Orbis Piktus" (Orbis Pictus) asari muallifi Djon Amos Komentius (John Amos Comenius) haqida ma'lumot. Uning ingliz tiliga tarjima qilingan asari.

11-mavzu. O'rta asrlar bolalar ingliz adabiyoti.

O'rta asrlar bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari, janrlar, mualliflar. Adabiyotning bolalar uchun tarbiyaviy ahamiyati. Choser, Kakston asarlari. (Choserning (Chaucer) "Nun's Priest's Tale", "Little Hugh of Lincoln", "Treatise on the Astrolabe, Kakstonning (Caxton "Jason" (1477), "Reynard the Fox" (1481, 1489), "Golden Legend" (1484), "The History of King Arthur" (1485).

12-mavzu. 1550–1800 yillar ingliz bolalar adabiyoti: ilk bosma bolalar adabiyoti asarlari.

Shu davrdagi kitoblarning o'ziga xosligi, ilk chop etilgan rasmli kitoblar. Djon Nьyuberri, Richard Djonson asarlarining tarbiyaviy va axloqiy xususiyatlari. (John Newbery "A Little Pretty Pocket-Book", Richard Johnson "The Seven Champions of Christendom", "Tom Hickathrift", "Old Mother Shipton" va "The King and the Cobbler").

13-mavzu. Chet el bolalar adabiyoti tarixining asosiy bosqichlari

XVII-XVIII asrlarda bolalar adabiyotining rivojlanishi. Klassitsizm va ma'rifatparvarlik davridagi chet el bolalar adabiyoti. XVII asr fransuz mumtoz asri sifatida. Badiiy klassitsizmning bolalar adabiyotidagi aksi. Xans Kristian Andersen hayoti va ijodi, bolalar adabiyotidagi o'rni. "Bolalar uchun aytilgan ertaklar", "Yangi ertaklar", "Tarix", "Yangi ertaklar va tarix", "Qo'ng'iroqli girdob", "Kolbasa sixidan sho'rva", "Go'ng-qo'ng'iz".

14-mavzu. XVII asr Yevropa adabiyotida adabiy afsonaning janri, o'ziga xos xususiyatlari.

Sh.Perroning "Qadimiy va zamonaviy mualliflar haqida bahs" deb nomlangan argumenti. Sh.Perro ertaklarida folklor hikoyasi va o'ziga xos xususiyatlari. Sh.Perro ertaklarining ingliz tiliga tarjimasi. Sharl Perroning "Qizil qalpoqcha", "Kuloyim" va "Etik kiygan mushuk" asarlari. Italiyalik bolalar yozuvchisi Janni Rodarining hayoti va ijodi. Uning "Chippolinoning

sarguzashtlari", "Telefonda aytilgan ertaklar", "Jelsamino yolg'onchilar mamlakatida", "Osmondagi tort", "Televizorga kirib qolgan Jip", "Rim ertaklari", "Uchtadan oxiri bor ertaklari" hikoyalari tahlili.

15-mavzu. Ma'rifatparvarlik davri "sarguzasht roman"ning bolalar adabiyotida tutgan o'rni

Ma'naviy-ma'rifiy roman. Ma'naviyat falsafasi va mafkurasi va hamda ularning bolalar adabiyotida aks etishi. XVIII asr ingliz adabiyotida "sarguzasht roman"ning o'ziga xos xususiyatlari. D.Defoning "Robinzon Kruzo sarguzashtlari" romani: mehnatsevarlik g'oyasi. Romanning allegorik ma'nosi. J. Sviftning "Gulliverning sayohatlari" romani: muammolar va poetika. Lilliputlar saltanati.

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

(Seminar mashg'ulotlari)

Seminar mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Bolalar adabiyotining o'ziga xosligi
2. Bolalar adabiyotini o'qitishda xorijiy tildagi matnlarni tanlash va adaptatsiya qilish.
3. Bolalarning o'qish doirasi
4. Bolalar folklorining turlari
5. Bolalar adabiyoti janrlari tizimi
6. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlari va janrlari
7. Askiya, latifa va loflar. Afsona va rivoyatlar.
8. Maktab yoshidagi kichik bolalar adabiyoti va ularning o'ziga xos xususiyatlari
9. Yevropa xalq og'zaki ijodi
10. Jahon bolalar adabiyotining paydo bo'lishi.
11. O'rta asrlar bolalar ingliz adabiyoti
12. Chet el bolalar adabiyoti tarixining asosiy bosqichlari
13. XVII asr Yevropa adabiyotida adabiy afsonaning janri, o'ziga xos xususiyatlari.
14. Ma'rifatparvarlik davri "sarguzasht roman"ning bolalar adabiyotida tutgan o'rni
15. Romantizmning badiiy tasnifi va chet el bolalar adabiyoti

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Ingliz halq og'zaki ijodi
2. Kelt ertaklari

3. Aka uka Grimmlar hayoti va ijodi
4. Vilgelm Gauf hayoti va ijodi
5. Xans Kristian Andersen hayoti va ijodi
6. Alan Aleksandr Miln hayoti va ijodi
7. J. Rodarining Chipolino sarguzashtlari
8. N. Nosovning Bilmasvoy haqida ertaklari
9. A. Lingrenning Karlson haqida ertaklari
10. O'zbek xalq og'zaki ijodi
11. Rus xalq og'zaki ijodi
12. R.R.Tolkienning "Uzuklar hukmdori" trilogiyasida falsafiy muammolar;
13. M.Tvenning "Gekleberri Finn" asarida ta'lim tarbiya masalasi;
14. M.Tvenning "Tom Soyer" romanining ma'naviy va badiiy o'ziga hosligi;
15. R.Kipling "Changalzorlar kitobi" asarida tabiat va inson dunyosining tafovuti;
16. B.H.Potter ertaklarida hayvonot dunyosi;
17. Alan Aleksandr Miln ijodida hayvonot ertaklari an'anasi. "Vinni Pux" asarining badiiy o'ziga xosligi. Vinni Pux qahramonini yaratishning asosiy usuli.
18. Xans Kristian Andersen ertaklarida ezgulik va yovuzlik tafovuti ifodasi;
19. O.Ualdning "Baxtli Shahzoda" asarining tarbiyaviy ma'nosi;
20. L.Kerollning "Alisa Ko'zgu ortida" asarida badiiy o'yin an'anasi.
21. L.Kerrollning "Alisa Mo'jizalar mamlakatida" asarining falsafiy g'oyasi
22. Bolalar adabiyotini o'qitishda xorijiy tildagi matnlarni tanlash va adaptasiya qilish.
23. Bolalar folklorining turlari
24. Bolalar adabiyoti janrlari tizimi
25. Askiya, latifa va loflar. Afsona va rivoyatlar.
26. Maktab yoshidagi kichik bolalar adabiyoti va ularning o'ziga xos xususiyatlari
27. XVII asr Yevropa adabiyotida adabiy afsonaning janri, o'ziga xos xususiyatlari.
28. Ma'rifatparvarlik davri "sarguzasht roman"ning bolalar adabiyotida tutgan o'rni
29. Rus bolalar adabiyoti namoyandalari
30. Rus ertaklari. Rus matal va hikoyalari.
31. Bolalar tarbiyasida rus she'riyatining o'rni.
32. O'zbek bolalar adabiyoti namoyandalari
33. Maktabgacha ta'lim yoshidagi o'zbek bolalar adabiyoti.
34. O'rta va katta yoshdagi o'zbek va sharq bolalar adabiyoti.
35. R.Kipling. Inson faolligi va mardligining ulug'lanishi. "Nur so'ndi" va "Kim" asarlarining badiiy ahamiyati.
36. R.Kipling. "Agar" she'rining didaktik ahamiyati

37. Shved bolalar yozuvchisi Astrid Lindgren kitoblari tahlili va ilgari surilgan g'oyalar. "Peppi - Uzun Paypoq", "Mio, Mening Miom!",
38. Astrid Lindgren "Kichkintoy va tomda yashaydigan Karlson", "Tomda yashaydigan Karlson yana uchib keldi".
39. J.K. Rouling va uning "Garri Potter" xronikasi.
40. Ketrin Potterning "Quyon Piter" asari
41. P. Mumin she'riyati
42. R. Parfi she'riyati
43. A. Pushkin ertaklari
44. K.S. Lyusning "Narniya Saltanati"
45. A. Barto she'riyati
46. Ingliz masal va matallari.
47. Alisher Navoiy va Gulxaniyning asarlarida ilgari surilgan pedagogik g'oyalar.
48. H.H. Niyoziy, G'.G'ulomning bolalar uchun yozilgan she'rlarida ilgari surilgan g'oyalar
49. Q.Muxammadiyning hayoti va ijodiy faoliyati.
50. Q.Hikmat, X.To'xtaboyev va F. Musajonlarning hayoti va ijodi.
51. Miraziz A'zam, Tursunboy Adashboev, Qambar Ota va Muxammad Alilarning hayoti va ijodi.
52. Anvar Obidjon, Abdusaid Ko'chimov, Xamza Imonberdiyev va Abdurahmon Akbarlarning bolalar adabiyotiga qo'shgan hissalari.
53. Tarixiy va zamonaviy asarlar. "Shiroq" va "To'maris" afsonalari.
54. Elbek, Oybek, Zafar Diyor, Shukur Sa'dulla hayoti va ijodi.
55. Sharq mutaffakirlari Al-Xorazmiy, Al-Farg'oniy, Ahmad Yugnakiylarning bolalar dunyoqarashini shakllantirishga hissa qo'shadigan asarlari, hayoti va ijodiy faoliyati.
56. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun yozilgan kitoblar mualliflari. Rasmli va bo'yoqdor kitoblar.
57. To'g'ri ovqatlanish va ingliz alifbosini o'rgatadigan Mo Uilyamsning (Mo Willems) va "A Busy Creature's Day Eating" Oug Moraning (Oge Mora) "Thank You, Omu!" tarbiyaviy asarlari
58. Bolalarga badan tarbiya va yoga mashg'ulotlari o'rgatadigan Silviya Luining (Sylvia Liu) "A Morning With Grandpa" va Aleksandra Penfordning (Alexandra Penfold) "All Are Welcome" asarlarining ahamiyati.
59. Mark Tvenning "Shahzoda va gadoy" asarining tarbiyaviy ahamiyati.
60. Bret Gartning "Cho'ldan topilgan bola" asarining bolalar dunyoqarashining shakllanishidagi o'rni.

3 **V. Ta'lim natijalari/ Kasbiy kompetentsiyalari**

Talaba bilishi kerak:

-bolalar adabiyotiga oid turli janrlar taraqqiyoti to'g'risida tasavvur va bilimga ega bo'lishi;

-chet el va o'zbek adabiyoti yetakchi namoyandalari ijodi ***haqida tasavvurga***

	***ega bo'lishi*; (bilim)** -badiiy adabiyotning ijtimoiy borliq bilan aloqasidagi muammolar yechimini topishni; -ixtisosligi bo'yicha aniq, ravon, mukammal ma'lumotlar, tavsiflar qila olishni; -bolalar adabiyotiga oid nasriy va nazmiy asarlar mohiyatini tushunib, gapirib bera olish; -bolalar adabiyoti to'g'risida keng bilimni hayotga tatbiq qila olish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak*; (ko'nikma)** -bolalar adabiyotiga oid turli janrlarni farqlay olish; -bolalar adabiyoti yetakchi namoyandalari asarlarini tahlil qila olish; -maktabgacha va boshlang'ich ta'lim darajasiga mos keladigan badiiy matnlarni saralab, baholab o'quv jarayoniga tatbiq etish; -bolalar yoshi va bilish darajasini inobatga olgan holda badiiy adabiyotlarni moslashtirish ***malakalariga ega bo'lishi kerak*. (malaka).**
4	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • interfaol keys-stadilar; • tezkor savol-javoblar; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar
5	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish. Shu bilan birga, fanga ijodiy yondashgan holda bolalar adabiyoti yetakchi namoyandalari ijodi bo'yicha aniq, ravon, mukammal ma'lumotlar, tavsiflar qilish, turli adabiy oqimlarni farqlay olish, bolalar adabiyoti yetakchi namoyondalarining asarlarini tahlil qilish.
6	**Asosiy adabiyotlar** 1. Jumaboyev M. Bolalar Adabiyoti (darslik-majmua) "O'qituvchi". Toshkent — 2010 C. 368 2. Arzamasseva I.N., Nikolaeva S.A. Detskaya literatura 3-e izd., pererab. i dop. — Moskva: Akademiya, 2012. — 576 s http://www.academia moscow.ru/ftp_share/_books/fragments/fragment_17353.pdf 3. Understanding Children's Literature Edited by Peter Hunt Taylor & Francis e Library,2002.https://khidiglibrary.weebly.com/uploads/7/0/5/6/7056479/understand ing_childres_literature.pdf 4. International Companion Encyclopedia of Children's Literature Second Edition, Volume1. Edited by Peter Hunt. 2004 Routledge Ltd New York, https://www.twirpx.com/file/1424450/

	5. The Norton Anthology of Children's Literature: The Traditions In English W • W • NORTON & COMPANY • New York • London* edited Jack Zipes https://mafiadoc.com/the-norton-anthology-or-childrens literature_5a18be8e1723dda28a7facd9.html **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Bridges to Reading Grades K-3 Teaching Reading Skills with Children's Literature Suzanne I. Barchers 1999 Teacher Ideas Press A Division of Libraries Unlimited, Inc. Englewood, Colorado file:///D:/download/barchers_suzanne_i_bridges_to_reading_k3_teaching_reading_sk.pdf 2. The Riverside Anthology of Children's Literature 6th edition by Saltman, Judith (1985) https://cheospidem.firebaseapp.com/34/The-Riverside-Anthology-of-Childrens Literature.pdf 3. O'zbek bolalar adabiyoti antologiyasi. -T.: Sharq., 2005 4. Zubareva E.E. (red.) Detskaya literatura Ucheb. posobie. — M.: Prosveshenie, 1989. — 399 s. https://www.twirpx.com/file/1408574/ **Internet saytlari** 1. http://www.twirpx.com 2. http://www.booksbooksbooks.ru 3. http://www.literature-online
7	Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2023 yil "30" 08 dagi "1" – sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
8	**Fan/modul uchun mas'ullar:** N.J.Sulaymanova – SamDChTI, Ingliz tili nazariyasi va adabiyoti kafedrasi mudiri, PhD; N.N.Zubaydova - SamDChTI, Ingliz tili nazariyasi va adabiyoti kafedrasi katta o'qituvchisi;
9	**Taqrizchilar:** G.X. Obruyeva - SamDChTI "Ingliz tili leksikologiyasi va stilistikasi" kafedrasi mudiri, dots. Sh. Xushmurodova – SamDU, "Ingliz tili kafedrasi" PhD.